

Terroryzm we współczesnej Danii

Terrorism in Modern Denmark

PIOTR OLSZEWSKI

Dr, Akademia Nauk Stosowanych Gospodarki Krajowej w Kutnie, e-mail: piotr.olszewski@wsgk.com.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-6912-2071>

Streszczenie: Artykuł podejmuje próbę zarysowania problematyki terroryzmu we współczesnej Danii. Terroryzm jest wskazywany jako jeden z istotnych czynników zagrażających temu państwu, obok problemu (konfliktu?) w Arktyce i cyberprzestępczości. W artykule zanalizowano zjawisko ataków terrorystycznych w państwie duńskim, ukazano tematykę bezpieczeństwa państwa w wymiarze instytucjonalnym, w tym ochronę instytucji państwowych. Nadto naświetlono kwestię współczesnych zagrożeń terrorystycznych w Danii, jak i podejmowanych przeciwdziałań w tym zakresie.

Słowa kluczowe: terroryzm, Dania, bezpieczeństwo

Abstract: The article attempts to outline the problem of terrorism in modern Denmark. Terrorism is identified as one of the major threats to this state, alongside the problem (conflict?) in the Arctic and cyber-crime. The article analyses the phenomenon of terrorist attacks in the Danish state and shows the topic of state security in the institutional dimension, including the protection of state institutions. In addition, the issue of contemporary terrorist threats in Denmark, as well as the measures taken in this area, was highlighted.

Keywords: terrorism, Denmark, state security

Terroryzm, obok konfliktu w Arktyce i cyberprzestępczości, jest wskazywany jako jeden z istotnych czynników zagrażających państwu duńskiemu. W niniejszym artykule podjęto próbę krytycznej analizy terroryzmu we współczesnej Danii. Główną tezą artykułu jest twierdzenie, że pomimo mniejszego niż w innych państwach Europy Zachodniej zagrożenia terroryzmem, w Danii miały miejsce ataki terrorystyczne i podejmowane są działania zapobiegające temu zjawisku. Pytania badawcze dotyczą więc samych ataków (ich podmiotu, przedmiotu i celu) oraz przeciwdziałania terroryzmowi (w kontekście instytucjonalnym i praktycznym). Artykuł został podzielony na właściwe części wynikające z pytań

badawczych – omówiono dokonane ataki, przedstawiono podmioty państwa walczące z terroryzmem, ukazano główne zagrożenia oraz zapobieganie terroryzmowi. Przeprowadzone badania pozwoliły na postawienie dwóch hipotez. Pierwsza zakłada, że niebezpieczeństwo ataków terrorystycznych grozi Danii przede wszystkim ze strony fundamentalistów islamskich. Druga hipoteza to założenie, że obecnie państwo duńskie podejmuje udane i wystarczające wysiłki oraz działania zapobiegające i zwalczające terroryzm.

Ze względu na ograniczoną obszerność publikacji pewne treści zostały omówione w sposób ogólny, sygnalizacyjny, inne zaś pominięte, m.in. transfery finansowe z terytorium Danii wspierające terroryzm, problem skali udziału obywateli duńskich w walkach po stronie radykalnego islamu, polityka łączenia rodzin w kontekście zagrożenia terrorystycznego.

Problematyka podjęta w artykule w zasadzie nie jest obecna w polskiej literaturze naukowej. Dania pojawia się w niej prawie zawsze jako jedno z wielu państw służące za przykład wybranego zagadnienia z zakresu bezpieczeństwa terrorystycznego. W literaturze zagranicznej problematyka terroryzmu w Danii jest stale obecna, choć jej intensywność nie jest szczególnie wysoka. Należy zauważyć, że dość często ma ona charakter porównawczy z wybranymi państwami (np. Stany Zjednoczone, państwa skandynawskie, Wielka Brytania).

W artykule wykorzystano różne materiały źródłowe, w tym akty prawne, publikacje naukowe, artykuły publicystyczne i dane internetowe. Jako główną metodę badawczą przyjęto analizę tekstów – aktów prawnych, dokumentów, artykułów.

1. Ataki terrorystyczne

W okresie powojennym Dania w zasadzie przez długi czas nie doświadczała na swoim terytorium zjawiska terroryzmu. Jeżeli już, to miało ono charakter incydentalny, co nie oznacza, że na jej terenie nie działały organizacje o charakterze przestępczym. Takim przykładem był Blekingegade Gang (Gang (z) ulicy Blekinge), który działał w latach 1972–1989, będąc odpowiedzialnym za przestępstwa i zabójstwa (m.in. napad 3 listopada 1988 r. na urząd pocztowy w Kopenhadze, który obsługiwał transfer

pieniędzy z lokalnych oddziałów banków do ich siedzib głównych. W wyniku napadu jeden z policjantów został zabity¹.

Wydaje się, że kluczowe znaczenie dla zmiany zagrożenia terrorystycznego w Danii miała publikacja karykatur Mahometa przez dziennik „Jyllands-Posten”² 30 września 2005 r., zaś kolejnymi były wojny w Syrii i w Iraku oraz napływ uchodźców z tych terenów. Pewną rolę odegrało również uczestnictwo Danii w międzynarodowej koalicji walczącej z terroryzmem, w tym udział militarny (m.in. Afganistan, Irak, Państwo Islamskie, Libia, Kosowo)³.

W Danii od 1985 r. miało miejsce ok. 11 znaczących incydentów lub ataków terrorystycznych, w których łącznie zginęło pięć osób (w tym jeden napastnik), zaś rannych zostało 31. Ataki terrorystyczne miały miejsce w 1985 r., 1992 r. i 2015 r.

Największy atak został przeprowadzony 22 lipca 1985 r. w Kopenhadze przez osoby powiązane z Hezbollahem. Jedna z bomb została umiejscowiona w pobliżu Wielkiej Synagogi, druga zaś w biurze amerykańskich linii lotniczych Northwest Orient Airlines. O ile w pierwszym przypadku obyło się bez ofiar, o tyle w drugim zginęła jedna osoba, a 26 zostało rannych. W krótkim czasie po zamachach odkryto jeszcze dwa ładunki wybuchowe – jeden na dnie morza w pobliżu portu Nyhavn (bomba miała być podłożona w biurze izraelskich linii lotniczych El Al), drugi na dziedzińcu pałacu Christiansborg, który jest siedzibą duńskiego parlamentu.

Drugi atak przeprowadzono 16 marca 1992 r. również w Kopenhadze. Jego celem było biuro Międzynarodówki Socjalistycznej. Zginęła jedna osoba. Pomimo niewykrycia sprawców podejrzenia były skierowane na skrajnie prawicowych ekstremistów.

Ostatnie zamachy miały miejsce 14 i 15 lutego 2015 r. również w stolicy Danii, w kawiarni Krudttønden, która jednocześnie stanowi lokalne centrum kultury. W tym dniu odbywało się tu wydarzenie zatytułowane „Kunst, Blasfemi og Ytringsfrihed” (Sztuka, bluźnierstwo i wolność wypowiedzi). Spotkanie było zorganizowane przez komitet Larsa Vilksa – szwedzkiego artysty, o którym zrobiło się głośno po publikacji karykatur

¹ Działalność Blekingegade Gang została szczegółowo opisana w książce dziennikarza dokumentalnego Petera Ovig Knudsen (Ovig Knudsen 2008). Historia gangu była również inspiracją dla producentów serialu *Banda z ulicy Blekinge* z 2009 r. w reżyserii Jacoba Thuesena.

² Opiniotwórcze czasopismo duńskie o największym nakładzie w kraju.

³ Wnikliwą analizę powodów, dla których Dania brała udział w operacjach militarnych, przedstawili w pracy zbiorowej Rasmus Mariager i Anders Wivel (Mariager, Wivel 2019).

Mahometa jego autorstwa. W związku z tym wydaje się, iż to właśnie on był celem ataku⁴. Terrorysta (Omar El-Hussein) zaatakował, używając broni automatycznej. Wkrótce po tym zbiegł. Tuż po północy otworzył ogień przed synagogą przy ulicy Krystalgade, w której właśnie odbywała się żydowska uroczystość religijna Bat micwa. Ostatecznie nad ranem 15 lutego 2015 r. napastnik został zabity przez policję. Bilans dwudniowych strzelanin to trzy osoby zabite (w tym napastnik) i pięć osób rannych (szerzej zob. Strand 2020)⁵.

Wielu zamachów dało się uniknąć dzięki pracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa. Wraz z zagrożeniem terroryzmem nastąpiła intensyfikacja działań wywiadowczych, co w konsekwencji prowadziło do wielu działań prewencyjnych, w tym do aresztowań niedoszłych zamachowców. Od 2005 r. znanych jest co najmniej kilkanaście akcji zatrzymań osób podejrzanych o terroryzm lub powiązanych z organizacjami tego typu. Poniżej przedstawiono kilka z nich (Danske terrorsager 2021).

Sprawa z Vollsmose (dzielnica Odense). Dnia 5 września 2006 r., po zakrojonej na szeroką skalę akcji m.in. policji, Politiets Efterretningstjeneste (PET; Policyjna Służba Wywiadowcza) oraz wojska, dokonano szeregu zatrzymań osób podejrzanych o przygotowywanie zamachów. Podczas przeszukań mieszkań znaleziono materiały do produkcji bomb domowej roboty, w tym trimeryczny nadtlenek acetonu (TCAP, ang. TATP), który często jest wykorzystywany w działaniach terrorystycznych. Ostatecznie dwie osoby zostały skazane na 12 lat więzienia, trzecia na pięć lat. Ponadto jedna osoba została uznana winną, ale odstąpiono od wymierzenia kary, zaś dalszych pięć uniewinniono. Osoby odbywające wyrok są narodowości: duńskiej (konwersja na islam), palestyńskiej i kurdyjskiej (z Iraku)⁶.

⁴ Nie była to pierwsza próba zamachu na rysowników karykaturzystów. Dnia 1 stycznia 2010 r. celem ataku był duński rysownik Kurt Westergaard. Napastnik (Somalijszyk) wtargnął do mieszkania artysty i próbował go zabić. Rysownik schował się do specjalnego pokoju i wezwał policję, która po przybyciu zatrzymała sprawcę. Napastnik został skazany na dziewięć lat więzienia i wydalony z Danii bez możliwości powrotu (Dembowska 2021).

⁵ W 2019 r. pojawiła się publikacja z dziedziny dziennikarstwa śledczego przybliżająca m.in. sylwetkę zamachowca, przeprowadzone ataki i wreszcie obławę. Jej autorki za wspomniany materiał otrzymały w tym samym roku nagrodę duńskiego Foreningen for Undersøgende Journalistik (FUJ; Stowarzyszenie Dziennikarstwa Śledczego; Mayli Albæk, Dalsgaard, Reé Mikkelsen 2019).

⁶ Opiswane wydarzenie zostały wnikliwie przedstawione w książce duńskiej dziennikarki śledczej Kaare Gotfredsen (Gotfredsen 2018). W 2008 r. autorka przygotowała też materiał filmowy na ten temat, za który otrzymała nagrodę Foreningen for Undersøgende Journalistik.

Bomba pod Hotelem Jørgensen. W dniu 10 września 2010 r. doszło do ograniczonej eksplozji pod jednym z hoteli w Kopenhadze. Wkrótce po tym wydarzeniu sprawca został zatrzymany. W wyniku prowadzonego śledztwa ustalono, że obywatel belgijski czeczeńskiego pochodzenia próbował skonstruować niewielką bombę (listową), której adresatem najprawdopodobniej miała być redakcja gazety „Jyllands-Posten”. Do konstrukcji ładunku użył on niestabilnego TCAP, który w niekontrolowany sposób eksplodował. Lors Doukaiev został skazany na 12 lat więzienia, a w 2013 r. przekazany Belgii.

Aresztowanie terrorystów w Kopenhadze. Miało ono miejsce 29 grudnia 2010 r. i było wynikiem współpracy służb Danii i Szwecji. Grupa zadaniowa PET aresztowała trzy osoby podejrzane o przygotowywanie zamachu (najprawdopodobniej na redakcję „Jyllands-Posten”). W krótkim czasie dokonano aresztowania jeszcze jednej osoby. Podczas przeszukań pomieszczeń znaleziono liczne materiały potrzebne do konstrukcji bomb, pistolet maszynowy z tłumikiem oraz ostrą amunicję. Aresztowani zostali skazani na 12 lat więzienia. Wśród nich było trzech obywateli Szwecji (pochodzenia libańskiego, egipskiego i tunezyjskiego) oraz jeden obywatel Tunezji.

Dziewczyna z Kundby. Pomimo że olbrzymią część zamachowców na świecie stanowią mężczyźni, to coraz częściej biorą w nich udział kobiety, i to w młodym wieku. W 2017 r. odbył się pierwszy w Danii proces kobiety oskarżonej o planowanie zamachów terrorystycznych. W chwili aresztowania była w wieku 16 lat. Jej celem miały być dwie szkoły, z czego jedna żydowska. Już podczas pobytu w areszcie zraniła szkłem pedagoga więziennego. Sąd skazał ją na sześć lat pozbawienia wolności. W prasie podkreśla się bardzo krótki czas, który minął od momentu, gdy nie wyróżniała się niczym od innych nastolatek, po chęć walki o nowy ład (Bartkiewicz 2017; szerzej zob. Nowacka-Isaksson 2017).

2. Bezpieczeństwo państwa – wymiar instytucjonalny

Za bezpieczeństwo wewnętrzne Danii odpowiada przede wszystkim PET. Instytucja ta została powołana w 1951 r. i podlega ona Ministrowi Sprawiedliwości. Jej obecną działalność reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości (Bekendtgørelse 2014/1600). Według wspomnianego aktu prawnego do działalności PET należy m.in.: zapobieganie

i prowadzenie dochodzeń w sprawach zagrażających bezpieczeństwu państwa, w tym najwyższym władzom państwowym oraz krajowemu i międzynarodowemu porządkowi społecznemu; przygotowanie ocen zagrożenia; pomoc pozostałym formacjom policyjnym; pomoc organom publicznym i prywatnym w sprawach bezpieczeństwa czy ochrony osób, instytucji i organów państwa (§ 1). Nadzór nad PET sprawuje pięcioosobowy organ powoływany przez Ministra Sprawiedliwości w uzgodnieniu z Ministrem Obrony Narodowej. Na czele stoi prezes, który musi być sędzią Sądu Najwyższego. Kadencja organu nadzoru trwa cztery lata, zaś jej członkowie nie mogą być odwołani przez Ministra Sprawiedliwości (szerzej zob. Bekendtgørelse 2014/1600: § 16–22). PET stanowi kluczowy podmiot w walce z terroryzmem na terenie Danii.

Kolejną instytucją, w której cele wpisana jest walka z terroryzmem, jest policja. Działa ona na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości (Bekendtgørelse 2019/1270). W myśl § 1 policja ma dążyć do zagwarantowania bezpieczeństwa oraz porządku publicznego poprzez działania prewencyjne, wspierające oraz wykonawcze. We wspomnianym akcie prawnym w zasadzie nie ma bezpośrednich odniesień do walki z terroryzmem, poza § 24a pkt. 5 rozporządzenia, w którym stwierdzono, że do ochrony osobistej, ratowania zakładników, pracy operacyjnej związanej z walką z terroryzmem, szczególnie niebezpiecznych aresztowań i innych zadań specjalnych policja może się zwrócić o wsparcie do duńskich sił zbrojnych. W przypadku wsparcia siłami zbrojnymi zadania wykonywane są pod kierunkiem policji. Praktyka wskazuje jednak, że przy działaniach antyterrorystycznych policja bierze udział bardzo często – najczęściej we współpracy z PET. Ponadto współpracuje ona ze służbami innych państw, m.in. ze Szwecją czy Stanami Zjednoczonymi.

Podmiotem, który również jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo obywateli i mienia, jest straż pożarna. W Danii funkcjonuje ona na trzech poziomach. Poziom pierwszy to ratownictwo komunalne realizujące swoje zadania samodzielnie. Poziom drugi obejmuje działalność związaną ze skutkami wypadków i katastrof – na tym szczeblu straż pożarna wspierana jest innymi służbami (policja, pogotowie ratunkowe). Poziom trzeci to specjalistyczne akcje ratownicze.

Duńska straż pożarna stale przechodzi szkolenia w zakresie ataków terrorystycznych. W tym celu aranżowane są ćwiczenia, które mają na celu jak najlepiej odwzorować realia zamachu (np. z wykorzystaniem dźwięków/odgłosów). Często też takie szkolenia są przeprowadzane wspólnie

z policją. Kreowane są różne scenariusze i sposoby im zapobiegania. Straż pożarna wykorzystuje również materiały, informacje z działań służb innych państw. Funkcjonują grupy robocze tworzone wraz z policją i służbami medycznymi w celu koordynowania działań czy też omawiania zamachów terrorystycznych w innych państwach. Cały personel operacyjny straży pożarnej jest przeszkolony z udzielania pierwszej pomocy oraz zaopatrzony w sprzęt medyczny ratujący życie. Każda remiza strażacka jest przygotowana (personel, sprzęt) do przyjęcia ok. 90 osób poszkodowanych w wyniku zamachów (czy innych kataklizmów). Straż pożarna ma również wyszkolone trzy oddziały, które mogą działać w strefie zagrożenia pod ochroną policji i podczas jej zadań operacyjnych. Są one wyposażone w sprzęt balistyczny (np. kamizelki kuloodporne; Delldén 2018: 21–22).

3. Ochrona instytucji państwowych

Ochrona budynków i osób związanych z aparatem państwowym jest zróżnicowana. Szczególną uwagę przywiązuje się do bezpieczeństwa Folketingu (duński parlament). W strukturze organizacyjnej parlamentu w Wydziale Obsługi i Administracji wydzielono jednostkę odpowiedzialną za obsługę i bezpieczeństwo Folketingu. Do jej zadań należy m.in.: monitorowanie pomieszczeń, obsługa alarmów, kontrola osób wchodzących do budynku parlamentu. Zasadnicza część jej obowiązków realizowana jest wewnątrz budynku, wyjątek stanowi obsługa ruchu pojazdów wjeżdżających na teren parlamentu. Funkcjonariusze przechodzą specjalne przeszkolenie. Są umundurowani, ale nie posiadają broni palnej czy innych środków przymusu, wyposażeni są wyłącznie w środki ochrony osobistej. Jednostka ściśle współpracuje z policją oraz PET. Wszelkie istotne zmiany dotyczące m.in. zadań funkcjonariuszy czy środków bezpieczeństwa wymagają zgody Prezydium Folketingu, w skład którego wchodzi przewodniczący i czterech wiceprzewodniczących (Hemmingby, Håkon Sand, Bjørge, Snortheimsmoen 2015: 27–29).

Kolejne zabezpieczenie stanowi niewielki posterunek policji umiejscowiony na terenie Folketingu. Część pracujących w nim funkcjonariuszy jest umundurowana, część nie. Wyposażenie pracujących tam policjantów nie różni się od standardowego wyposażenia pozostałych funkcjonariuszy (Hemmingby, Håkon Sand, Bjørge, Snortheimsmoen 2015: 39).

Ochrona innych budynków i osób pracujących w administracji rządowej (ministerstwa) nie ma charakteru jednolitego. Jest to zależne m.in. od tego, w jakim stopniu obecność policji jest priorytetem, o czym decydują poszczególne resorty. Część z nich zatrudnia firmy ochroniarskie, które, wykonując swoje zadania, podlegają właściwemu prawu (Bekendtghørelse 2016/112).

4. Zagrożenie terrorystyczne w Danii

Analiza zaprezentowanych powyżej, a także innych incydentów mających znamiona terroryzmu wskazuje, że zasadnicza ich część jest dziełem osób powiązanych z grupami islamskich fundamentalistów. Tylko nieliczne przypisuje się środowiskom skrajnej prawicy. Poczynione obserwacje są zbieżne z raportami Center for Terroranalyses (CTA; Centrum Analizy Terroryzmu) PET. Raporty te powstają każdego roku i oceniają aktualne zagrożenie działalnością terrorystyczną w Danii. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski z raportu z 2021 r. (CTA 2021) oraz z 2022 r. (CTA 2022).

W raporcie z 31 marca 2021 r. jako główne niebezpieczeństwo dla Danii wskazuje się aktywność bojowników islamskich. Ryzyko zagrożenia działalnością (zamachami) w tej grupie oceniono na poziomie „poważny”⁷. Oznacza to, że fundamentaliści islamscy mają realne możliwości planowania, przygotowania i zdolność do przeprowadzenia zamachów. Wśród nich wskazano przede wszystkim Al-Kaidę i tzw. Państwo Islamskie, ale także osoby sympatyzujące i wspierające bojowników, w tym obywateli duńskich. Uznaje się, iż głównym motywem będącym siłą napędową aktywności fundamentalistów mogą być zachowania odbierane przez nich jako naruszające zasady islamu (m.in. karykatury Mahometa). Raport wskazuje, że w 2020 r. w Danii nie przeprowadzono żadnych ataków terrorystycznych związanych z fundamentalizmem islamskim, ale w Europie było ich w tym czasie 12, a osiem kolejnych udaremniono. I pomimo znacznego spadku tego typu ataków w Europie, w porównaniu z latami 2015–2017,

⁷ W raporcie CTA PET określono 5-stopniową skalę zagrożenia terrorystycznego (w nawiasach polskie tłumaczenie oraz prawdopodobieństwo wystąpienia): *Minimal* (znikome: od 15%), *Begrænset* (ograniczone: 15–40%), *Generel* (ogólne: 40–60%), *Alvorlig* (poważne: 60–85%), *Meget alvorlig* (bardzo poważne: powyżej 85%).

nie można ich wykluczyć w przyszłości. Jako cele ataków wskazuje się niechronione miejsca publiczne, symboliczne, obiekty związane z kulturą żydowską, wojsko czy policję.

Kolejne niebezpieczeństwo wynika z działalności prawicowych ekstremistów. Raport określa poziom tego zagrożenia na „ogólny” („przeciętny”). Stwierdzono, że jeżeli ataki nastąpią, to będą dziełem jednego zamachowca lub niewielkiej grupy i zostaną przeprowadzone przy użyciu łatwo dostępnych środków czy broni palnej. Celem ataku mogą być muzułmanie, Żydzi i inne osoby pochodzące z różnych niż duńska grup etnicznych, lewicowi ekstremiści, politycy o przeciwstawnych niż prawicowe poglądach czy osoby LBGTQ+. Raport wskazuje, że w 2020 r. na Zachodzie⁸ doszło do dwóch zamachów przeprowadzonych przez ekstremistów prawicowych, zaś siedem udaremniono.

Jeszcze mniejsze zagrożenie jest ze strony lewicowych ekstremistów. CTA PET sytuuje je na poziomie „ograniczony”. Podobnie jak w przypadku ekstremizmu prawicowego, również i w tym przypadku wskazuje się, że ewentualne zamachy będą dziełem jednej osoby lub niewielkiej grupy i mogą zostać przeprowadzone z użyciem łatwo dostępnych materiałów albo broni palnej. Potencjalne cele to prawicowi ekstremiści, przedstawiciele władz i policji. W mniejszym stopniu mogą to być osoby sympatyzujące z prawicowymi radykałami, niektórzy politycy, osoby publiczne, artyści.

Raport wskazuje, że istnieje wiele innych czynników, które mogą – w skrajnych przypadkach – doprowadzić do aktów terroru. Wśród nich wyróżniono: zaburzenia psychiczne, niektóre teorie spiskowe i ruchy społeczne, wpływ mediów społecznościowych na osoby wrażliwe, konflikty polityczne, etniczne i religijne, które mają miejsce na świecie, ale mogą mieć swój oddźwięk w Danii.

Analitycy z CTA PET wskazali również, jaki wpływ na zagrożenie atakami terrorystycznymi ma pandemia COVID-19 i związana z nią polityka państwa. Uznano, że generalnie jest on niewielki, jednak może radykalizować postawy społeczne, w tym w szczególności związane z ekstremalną prawicą, jednostki wyznające teorie spiskowe związane z COVID-19 poprzez promowanie nieufności do autorytetów, „czarno-białe” postrzeganie rzeczywistości, nieposłuszeństwo obywatelskie.

⁸ W rozumieniu raportu pojęcie „Zachód” obejmuje: Amerykę Północną, Australię, Nową Zelandię i Europę z wyłączeniem Rosji, Białorusi, Turcji i Kaukazu.

Według najnowszego raportu z 1 marca 2022 r. nadal największe zagrożenie działaniami terrorystycznymi pochodzi ze strony bojowników islamskich – w tym przypadku poziom zagrożenia utrzymano na poziomie „poważny”. Analitycy wskazali, że po licznych aresztowaniach na Zachodzie aktywność organizacji islamskich została ograniczona. Nie odnotowano bezpośrednich nawoływań do ataków na cele w Danii lub wymierzonych w duńskie interesy. Uznano także, iż przejęcie władzy przez talibów w Afganistanie zapewne nie wpłynie na zwiększenie zagrożenia terroryzmem ze względu na różnice ideologiczne, językowe i kulturowe grup islamskich w Danii i Afganistanie. Jednak ze względu na to, że Dania we wcześniejszych latach była celem ataków bojowników islamskich, zdecydowano się utrzymać stopień zagrożenia terroryzmem islamskim na wspomnianym drugim poziomie.

Podobnie jak w raporcie z 2021 r., zagrożenie ze strony ekstremistów prawicowych utrzymano na poziomie „ogólny” („przeciętny”). Charakteryzując wymiar ideologiczny, raport wskazuje, że środowiska skrajnej prawicy są zróżnicowane, jednak łączy je silna niechęć do imigrantów z krajów muzułmańskich. Są często podatne na teorie spiskowe, np. antysemickie czy związane z wprowadzeniem ograniczeń dotyczących COVID-19. Analitycy wskazują, iż w tym ostatnim przypadku środowiska prawicowe mogły zwiększyć swoje oddziaływanie ze względu na aktywność wymierzoną przeciwko rządowej polityce antycovidowej (narracja antypaństwowa). Ocenia się, że prawdopodobieństwo zamachów ze strony tej grupy jest mniejsze, ale zwiększa się jej możliwość wpływania na społeczeństwo poprzez wirtualne społeczności.

W porównaniu do raportu z 2021 r. zmniejszony został stopień zagrożenia ze strony ekstremistów lewicowych z poziomu „ograniczony” do poziomu „minimalny”, co oznacza brak zagrożenia. Ta grupa tradycyjnie swoje działania kieruje przeciwko rasizmowi i faszyzmowi. W raporcie wskazano, że podczas aktywnej działalności grupy lewicowych ekstremistów jest mało prawdopodobne, by używali oni bomb lub broni palnej. Również mało prawdopodobne jest, by grupy te atakowały członków władzy lub policję (taka konfrontacja może mieć miejsce w zasadzie tylko podczas starć policji z demonstrantami).

5. Przeciwdziałanie terroryzmowi

Jak można zauważyć, problem terroryzmu w Danii dotyczy przede wszystkim radykalnego islamu. Już od dawna państwo duńskie stara się wypracować i wprowadzić w życie optymalną politykę integracyjną w stosunku do wszystkich imigrantów. Wydaje się, że działania te mają szczególne znaczenie w kontekście walki z radykalizmem islamskim.

Duński rząd wsparł wiele inicjatyw, których celem było przeciwdziałanie radykalizacji. Najbardziej znana to Model z Aarhus (Hemmingsen 2015). Jej głównym twórcą jest Preben Bertelsen, profesor związany z uniwersytetem w Aarhus. Działania podejmowane w ramach modelu ukierunkowane są na realizację dwóch celów, jakimi są profilaktyka oraz „wyjście”. Prewencja ma za zadanie zapobieganie radykalizacji młodzieży, gdy nie stanowi ona jeszcze poważnego zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. Z kolei program „wyjście” skierowany jest do osób, które są już zradykalizowane i gotowe do stosowania przemocy, w tym aktów terroru. Program obejmuje także islamskich bojowników powracających do Danii z Bliskiego Wschodu (np. z Syrii), o ile nie udowodniono im jakichkolwiek zbrodni. Należy zauważyć, że twórcy programu zaproponowali inne podejście do zagrożonych radykalizacją lub już zradykalizowanych osób – akcent położono na reintegrację i wsparcie wielopłaszczyznowe, nie zaś na groźby zastosowania kar prawnych.

Cały program jest dobrowolny. W jego ramach zrezygnowano ze stosowania kar czy gróźb. Uczestnicy dostają wsparcie psychologiczne, materialne, pomoc w zdobyciu pracy, opiekę zdrowotną, pomoc w ukończeniu szkoły itp. Istotną rolę sprawują przewodnicy (mentorzy). Są to osoby specjalnie przeszkolone do realizacji programu. Ich zadaniem jest identyfikacja czynników ryzyka, dobranie właściwej formy działania do indywidualnych przypadków, wsparcie w codziennych czynnościach i działaniach, które mogłyby zwiększać radykalizację. Mentor jest także partnerem do dyskusji politycznych czy religijnych.

Program stanowi część szerszej, rozbudowanej polityki zapobiegania przemocy, radykalizacji realizowanej na szczeblu lokalnym, regionalnym, centralnym (w tym ministerialnym) czy pozarządowym. Warto tutaj wspomnieć o sformalizowanej współpracy szkół, opieki społecznej oraz policji (duń. *skole, socialforvaltning, Politiet – SSP*), która stanowi forum wymiany uwag, doświadczeń i propozycji rozwiązywania problemów (Taggatz Jensen, Bjønsson Haraldsen, Dalsgaard, Tugger Nielsen, 2015).

Wydaje się, że program korzystnie wpływa na zmniejszenie postaw radykalnych wśród osób zagrożonych indoktrynacją, choć są trudności z dokładną oceną jego efektywności⁹. Z drugiej strony jest on też krytykowany, szczególnie przez środowiska prawicowe, jako zbyt „miękki”. Jednak do tej pory jest on realizowany i rozbudowywany przez kolejne rządy.

Wnioski

W odróżnieniu od ogólnego obrazu zagrożenia terrorystycznego w państwach Unii Europejskiej (w tym do 1 lutego 2020 r. Wielka Brytania), gdzie dominuje terroryzm narodowo-etniczny (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2020*), w Danii największe zagrożenie płynie ze strony terrorystów islamskich. Pomimo że przeprowadzonych ataków terrorystycznych było stosunkowo niewiele, to jednak służby duńskie określają ryzyko wystąpienia realnego zagrożenia na poziomie „wysokie”. Potwierdzają to ciągle aresztowania osób powiązanych z grupami islamskich bojowników. Wraz ze zmieniającą się sytuacją międzynarodową i wewnętrzną Danii wprowadziła szereg zmian w zakresie bezpieczeństwa państwa, w tym ochrony obywateli i instytucji. Dotyczy to zarówno formacji militarnych i wspomagających, jak i polityki zapobiegania radykalizacji młodzieży, uznając działania w tym zakresie za jedno z kluczowych posunięć w walce ze zjawiskiem terroryzmu. Wydaje się, że poczynione zmiany przynoszą efekty, jednak na wyciągnięcie ostatecznych wniosków trzeba będzie jeszcze trochę poczekać.

Bibliografia

Bæk Brønsted, L. (2021), *Minoritetsdanske drenge som målgruppe i et kriminalitetsforebyggende velfærdsarbejde*, „Pædagogik og Unge” 5(2): 65–75.

⁹ Wśród badań naukowych nad efektywnością programu SSP można wskazać pracę Lone Bæk Brønsted. Grupę badawczą stanowili chłopcy posiadający duńskie obywatelstwo, ale pochodzący z mniejszości narodowych (Bæk Brønsted 2021).

- Bartkiewicz, A. (2017), *Dania: Rusza proces 15-letniej terrorystki*, <https://www.rp.pl/Terroryzm/170429973-Dania-Rusza-proces-15-letniej-terrorystki.html> (21.07.2021).
- Bekendtgørelse (2016/112) af lov om vagtvirksomhed, LBK nr 112 af 11/01/2016.
- Bekendtgørelse (2019/1270) af lov om politiets virksomhed, LBK nr 1270 af 29/11/2019.
- Bekendtgørelse (2014/1600) af lov om Politiets Efterretningstjeneste (PET), LBK nr 1600 af 19/12/2014.
- Danske Terrorsager (2021), <https://www.pet.dk/ikke-statslige%20aktoerer/danske%20tersorsager.aspx> (20.07.2021).
- CTA (2021), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, <https://www.pet.dk/-Publikationer/~media/VTDD%202021/2021VTDDApdf.ashx> (23.07.2021).
- CTA (2022), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, <https://pet.dk/-/media/mediefiler/pet/dokumenter/analyser-og-vurderinger/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark-2022.pdf> (12.10.2021).
- Delldén, R. (2018), *Räddningstjänstens arbete inför eventuella terrorattentat. En övergripande undersökning hur räddningstjänsten arbetar inför terrorhändelser i Sverige, Norge, Finland och Danmark*, (Brandingenjör: Luleå tekniska universitet).
- Dembowska, S. (2021), *Zmarł Kurt Westergaard. Autor kontrowersyjnej karykatury Mahometa*, <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/zmarl-kurt-westergaard-autor-kontrowersyjnej-karykatury-mahometa/> (21.07.2021).
- European Union Terrorism Situation and Trend Report (2020), <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020> (24.07.2021).
- Gotfredsen, K. (2018), *Terrorcellen fra Vollsmose og den hemmelige agent*, (Kopenhaga: People'sPress).
- Hemmingby, C., P. Håkon Sand, T. Bjørge, A. Snortheimsmoen (2015), *Sikring av sentrale myndighetsinstitusjoner i et utvalg land. Rollefordeling mellom politi og annet sikkerhetspersonell i Storbritannia, Tyskland, Danmark og Sverige*, (Oslo: Politihøgskolen).
- Hemmingsen, A.S. (2015), *The Danish Approach to Countering and Preventing Extremism and Radicalization*, IIS REPORT 2015: 15, https://www.files.ethz.ch/isn/195784/DIIS_Report_2015_15.pdf (24.07.2021).
- Mariager, R., A. Wivel (red.). (2019), *Hvorfor gik Danmark i krig? Irak og tværgående analyser*, (Kopenhaga: Rodendahls Lager og Logistik).
- Mayli Albæk, M., L. Dalsgaard, N. Reé Mikkelsen (2019), *Terroristen fra Nørrebro. Jagten på Omar el-Hussein*, (Kopenhaga: Politikens Verlag).
- Nowacka-Isaksson, A. (2017), *Terroryzm: coraz więcej džihadystek*, <https://www.rp.pl/Prawo-karne/307099993-Terroryzm-coraz-wiecej-dzihadystek.html> (21.07.2021).

- Ovig Knudsen, P. (2008), *Blekingegadebanden*, (Oslo: Press).
- Strand, F. (2020), *Da terroren ramte Danmark*, <https://www.dansk-politi.dk/nyheder/terroren-ramte-danmark> (18.07.2021).
- Taggatz Jensen, E., J. Bjønsson Haraldsen, J. Dalsgaard, K. Tugger Nielsen (2015), *SSP – et kriminalpræventivt arbejde*, https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/57827941/SSP_-_et_kriminalpræventivt_arbejde.pdf (28.10.2022).